

Seat No. : _____

MB-101

March-2022

M.A., Sem.- I

402 : Sanskrit

(નિરુક્તમ્)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

સૂચના : (1) વિભાગ-1માંથી ગમે તે ત્રણ પ્રશ્નના ઉત્તર લખો. દરેકનો ગુણભાર 14 છે.

(2) વિભાગ-2માંથી સૂચવ્યા પ્રમાણે આઠ પ્રશ્નોના ઉત્તર લખવાના છે. દરેકનો 1 ગુણ છે.

વિભાગ-1

- નીચેનામાંથી ગમે તે બે પંક્તિઓને વિગતે સમજાવો :
 - इन्द्रियनित्यं वचनमौदुम्बरायणः । तत्र चतुष्ट्वं नोपपद्यते । अयुगपदुत्पन्नानां वा शब्दानामितरेतरोपदेशः शास्त्रकृतो योगश्च ॥
 - षड्भावविकाराः भवन्तीति वार्षायणिः । जायते अस्ति विपरिणमते वर्धते अपक्षीयते विनश्यतीति ॥
- નીચેનામાંથી ગમે તે બે પંક્તિઓને વિગતે સમજાવો :
 - तत्र नामान्याख्यातजानीति शाकटायनो नैरुक्तसमयश्च ।
न सर्वाणीति गार्ग्यो वैयाकरणानां चैके ॥
 - तदिदं विद्यास्थानम् । व्याकरणस्य कात्स्न्यम् । स्वार्थसाधकम् च ॥
- આચાર્ય ચાસ્કને અનુસરીને નિર્વચનના સિદ્ધાન્ત સોદાહરણ ચર્ચો.
- ઉપસર્ગ ઘોતક છે કે વાચક ? આ પ્રશ્નો વિગતે ચર્ચો.
- આચાર્ય ચાસ્કે બતાવેલાં નિરુક્તનાં પ્રયોજનોની તમારા શબ્દોમાં સમજ આપો.

6. નીચેનામાંથી ગમે તે બે નામપદનાં નિર્વચન આપી તેમને સમજાવો :
- (1) ગૌ:
 - (2) સમુદ્ર:
 - (3) અશ્વ:
7. નીચેનામાંથી ગમે તે બે નામપદનાં નિર્વચન આપી તેમને વિગતે સમજાવો :
- (1) હિરણ્યમ્
 - (2) કક્ષ્યા
 - (3) આદિત્ય:
8. કૌત્સના મન્ત્રાનર્થકવાદનું ચાસ્કે કરેલું નિરાકરણ આલોખો.

વિભાગ-2

9. નીચેના પ્રશ્નોમાંથી ગમે તે આઠના સંક્ષેપમાં ઉત્તર લખો :
- (1) ગૌ: શબ્દના કોઈપણ બે અર્થ જણાવો.
 - (2) ન નિપાતના કેટલા અર્થ છે ? કયા-કયા ?
 - (3) આચાર્ય: પદ કયા ધાતુ ઉપરથી બન્યું છે ?
 - (4) સત્વની પ્રધાનતા હોય તેને શું કહે છે ?
 - (5) આચાર્ય ચાસ્ક પ્રમાણે પદો કેટલાં છે ?
 - (6) નિરુક્તના પ્રારંભમાં સમામ્નાય શબ્દથી કોનો નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે ?
 - (7) કયા શાસ્ત્ર વગર મન્ત્રનો અર્થ કરી શકાતો નથી ?
 - (8) ઘોતક શબ્દનો આશય શો છે ?
 - (9) મન્ત્રને અનર્થક માનનાર આચાર્ય કોણ છે ?
 - (10) નિરુક્તને વેદ પુરુષનું કયું અંગ માનવામાં આવે છે ?